

קרל קראוס

על שפה, מחשבה, אמנות וכתובה – מבחר אפוריזמים

קרל קראוס (1874-1936)

- השפה היא אם המחשבה, לא שפחתה.
- השפה היא הגלאי, שמאתר מקורות מחשבתיים.
- כיוון שאני מושך את ההרהור במילה, הוא בא אלי.
- מחשבות רבות שלא היו שלי, ושלא היה ביכולתי לבטא במילים, שאבתי מן השפה.
- מדע הוא ניתוח של ספקטרום. אמנות היא סינתזה של אור.
- המחשבה נמצאת בעולם, אך אין היא בידנו. דרך מנסרת החוויה החומרית היא פזורה ביסודות לשוניים: האמן מגבש אותם למחשבה.
- המחשבה היא מציאה, אבדה שנמצאה. והיא שייכת לזה שמחפש אותה - המוצא הישר - גם אם לפניו כבר מצא אותה מישהו אחר.
- יש מבשרים למקוריות. כאשר לשני אנשים יש מחשבה אחת, אין היא שייכת לזה שהגה אותה קודם, אלא לזה שהגה אותה טוב יותר.
- גם באמנות אסור לעני לקחת מהעשיר; אבל לעשיר מותר לגזול הכל מהעני.
- למחשבה יש אחריות, ולזו אין לה כל עניין במיקומה הנוכחי.

- המקור תמיד משיב אליו את מה שנשלל ממנו. גם אם הוא בא לעולם רק מאוחר יותר.
- למחשבה יש ערך ממשי רק כאשר נדמה לנו שתפסנו את עצמנו בפלגיאט.
- דעות הן מידבקות; דעה היא מיאזמה [זיהום].
- בזמן שהיה זמן, היה טעם להתעמק באמנות. בשעה זו של כתבי עת, התוכן והצורה מופרדים כדי לזרוז את ההבנה. כיוון שאין לנו זמן, הכותבים נאלצים לומר לנו בצורה מסובכת ועילגת את מה שפעם ניתן היה לבטא בצמצום.
- הנשימה הארוכה ביותר שייכת לאפוריזם.
- מי שמסוגל לכתוב אפוריזמים, מטוב לו שלא יתפזר במאמרים.
- הביטוי אינו הולם את המחשבה כאילו נתפר למידתה, אלא כאילו נוצק עליה.
- מחשבה שיכולה לחיות בשתי תכניות, מצבה גרוע מזה של שתי מחשבות, שחיות בתבנית אחת.
- על האמן ועל המחשבה חלה האימרה הנסטרויאנית⁵: תפסתי שבוי ועכשיו הוא כבר לא עוזב אותי.
- האם השפה היא אם המחשבה? האין היא שכרו של החושב? אכן כן, עליו להרות אותה.

⁵ יוהאן נסטרוי (1801-1862). סופר אוסטרי.

• אין משתוממים עוד על פלא היצירה. אבל עדיין אין אומץ להסביר אותו ואפילו אלוהים עצמו לא היה מצליח בכך. כיצד נוצרת האמנות, את זאת יגלה המדע בקרוב. שהמחשבות נובעות מן השפה – את זאת מכחישים מראש הדברנים, כיוון שמעולם עוד לא הבחינו בדבר כזה אצלם. לדעתם נוצר מעשה האמנות כהומנקולוס. לוקחים תוכן ומקיפים אותו בצורה. אבל איך ייתכן שהנשמה, זו שחיה איפשהו גם בלי עור ועצמות, בוראת לה עור ועצמות, בעוד שהם אינם מסוגלים לחיות בשומקום ללא נשמה, ואינם מסוגלים לזכות בה, כשהם רוצים בכך?

• היוצר והמאהבת מתגלים בפער בין המאורע לחוויה. האגביות וההמשכיות משותפות למחשבה ולחשק. הסביבה יכולה להתייחס לאמן ולנקבה כאוות נפשה.

• מי שעוסק בתורת המוסר חייב להיוולד תמיד מחדש. האמן – פעם אחת ולתמיד.

• להשלכותיה של האמנות אין התחלה ולפיכך גם אין להן סוף.

• האמנות מסתפקת בהווה, היודע להתעלות על הנצח.

• האמנות אינה תלויה בכך שלוקחים ביצים ושמן, אלא בכך שיש לך אש ומחבת.

• אָפֶקט, טוען ואגנר, הוא השפעה נטולת סיבה. אמנות היא סיבה נטולת השפעה.

• מגבלת הזמן ממריצה את העיתונאי. הוא כותב פחות טוב כשיש לו זמן.

• נואם אחד כתב: "הלוואי שקולו של החבר לא יתפוגג בטרם יישמע!" – הקול מתפוגג, כי הוא נשמע. מילה אינה יכולה להתפוגג גם אם אינה נשמעת.

- אחדים כבר הוכיחו בזכות חקייניהם, שאינם מקוריים.
- מקור, שחקיינו טובים ממנו, אינו מקור.
- היינריך היינה שחרר את חזייתה של השפה הגרמנית עד כדי כך, שהיום כל קומיקאי יכול לגעת לה בחזה.
- לעתים קרובות החקיין עולה על יוצר המקור.
- אם במשפט כלשהו נותרה שגיאת דפוס ועדיין יש לו משמעות, הרי שאותו משפט לא היה בגדר מחשבה.
- אני מתריע מפני הדפסה חוזרת. המשפטים שלי חיים רק באוויר של עצמם: אחרת הם לא יכולים לנשום. הרי העניין תלוי באוויר שאותו המילה נושמת ובאוויר רע – אפילו מילה של שייקספיר תתפגר.
- הו, יד-מידס השמאלית של העיתונות, ההופכת לדעה כל מחשבה זרה בה היא נוגעת! איך אפשר לתבוע שיוחזר הזהב הגנוב, כשבכיסו של הגנב יש רק נחושת?
- את האמנות לא מעניינת הדעה, הוא מוחלת עליה לטובת שימוש עצמי של העיתונות. היא נמצאת בסכנה דווקא כשדעת העיתונות מצדדת בה.
- מלים שלי, בידי של עיתונאי, גרועות מאלה שיכול היה לכתוב בעצמו. לשם מה אפוא נטל הציטוט? הם חושבים שכך יוכלו להביא דוגמיות של יצור-חי. כדי להראות שאישה היא יפה, הם גוזרים את תיאור העיניים. וכדי להראות שביתי נאה הם מעמידים את המרפסת שלי על המדרכה.
- לתרגם יצירה לשונית לשפה אחרת, זה כמו לעבור את הגבול לאחר שפשטת את עורך, וללבוש מן העבר השני את התלבושת הלאומית של הארץ האחרת.

- אפשר לתרגם מאמר הדרכה אבל לא שיר. כי אפשר, אמנם, לעבור את הגבול עירום, אך לא בלי עור, שכן – בניגוד לשמלה – הוא לא כביס.
- כשאומרים על סופר גרמני שיש לו 'בית-ספר' צרפתי, מדובר בשבח רק אם הדבר אינו נכון.
- קיימת מקוריות שמוצאה בחסר, כזו שאינה מסוגלת להתרומם מעל לנדושות.
- מי שאין לו 'טמפרמנט' נחוץ לו 'אורנמנט'. אני מכיר סופר שאינו מעז לכתוב את המילה "סקנדל" ולכן הוא נאלץ להגיד "סקנדלום". כי נדרש יותר אומץ מכפי שיש לו, כדי לומר "סקנדל" ברגע הנתון.
- כברלין יש לאנשים גרון נפוח מרוב שהם בולעים הברות. אבל הראש נשאר ריק בפעילות הזאת.
- באפי יש מן העודפות הקפואה.
- אין לי שום התנגדות לספרות הרומן, כי חשוב לי שגם מה שלא מעניין אותי, ייאמר בפרוטרוט.
- הקורא הנבון חשדני ביותר ביחס לסופרים המשוטטים באזורים אקזוטיים. במקרה הטוב הם לא היו שם כלל. אבל רובם בנויים כך, שהם נאלצים לצאת למסע כדי לספר משהו.
- קיימת גם אקזוטיקה של הזמן, וזו נחלצת לעזרת חוסר הכישרון בדומה לעיסוק באתרים מרוחקים. בכל אופן ריחוק איננו מכשול, אלא החיקוי של חדלי אישים.

(מגרמנית: ליאורה בינג היידקר)